

כתובות מא

משה שווערד

1. תוספות בבא קמא דף פד/ב

קנסא קמבית בבבל - לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כיס קרי ליה קנס:

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות סנהדרין פרק ה

(יד) ולא כל המשלם על פי עצמו גובין ממנו דייני חוצה לארץ שהרי הפגם והבשת והכופר משלם אדם על פי עצמו כגון שאמר פתיתי בתו של פלוני והמית שורי את פלוני ואין גובין אותו דייני חוצה לארץ:

3. ספר פרדס יצחק

ד' בותני' מושלם את הקרן על פי עצמו. גם כאן ל"צ למה הולך למיתני זה כיון דעיקר הרבותא הוא דאינו משלם קנס ע"פ עצמו ואפשר לומר דהיה נד לומר דכיון דכפל הוא קנס א"כ גם הקרן הוא קנס מידי דהוי אשלשים של עבד דאמרין דכל השלשים של העבד הוי קנס אפי' הסכום שווה העבד, קמ"ל דרק הכפל הוי קנס ולא הקרן, ולפי מה שכתבתי לעיל (אית א') בשם התוס' יו"ט איכא למימר דהא גופא כיונת התנא לומר דאע"ג דמשלם הקרן ע"פ עצמו אפ"ה אינו משלם את הכפל.

4. רש"י כתובות דף מא/א

הרי זה משלם ע"פ עצמו - קסבר כופרא ממונא:

5. רש"י מסכת כתובות דף מא עמוד א

רש"י במשנה ד"ה ה"ז משלם עפ"ע. קסבר כופרא ממונא. ר"ל ולא קנסא. ולשונו בב"ק (מג ב) ד"ה והיכי דמי דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטור משום הודאת עצמו. ומיושב הצע"ג שבתור"ע אות מ"ו. אך לשון וקסבר אינו מדויק כ"כ. ועמש"כ שם (בע"א) בד"ה אימא בס"ד:

6. תוספות מסכת כתובות דף מא עמוד א

וליתני אנסתי - דהוי חדוש טפי דפטור אע"ג דמודה שעשה פריצות.

7. חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף מא עמוד א

וליתני אנסתי. פירוש וליתני אנסתי נמי מאי שנא דתני פתיתי לחוד.

8. ספר אילת השחר

דף מ"א ע"א א"א דליכא חד צמדינס היס. הגב לכאורה ל"ע דאיך צשביל זה לא נחייבו לשלם ונגרוס הפסד למי שחייבין לו כבושת ופגם, והי' לכאורה משמע דס"ל לר"ש בן יכודה דזה תקני"ת, אלא דל"ע לפי"ז מה

זה מתחלק דלגבי עצמו נאמן ולגבי לחוב לאחריני אינו נאמן, אבל היכא דצבכרית אס נחייב אותו ילף חוב לאחריני אפשר דאין אנו יכולים להאמינו בין דצבכרית אנו חבים לאחריני ולא נהחדש בזה חידוש דהודאת בעל דין מהני. וזכו סברת ר"ש בן יהודה, ורבנן דמתניתין קמ"ל דלא אמרינן כן, ואפשר דגם הם מודים ציטור דכזר דאס צבכרית זה גורס חב לאחריני אינו נאמן אלא דמשנתנו ס"ל משום דאף אס לא נחייבו יש כזר הפגם לכן אפשר לחייבו.

9. ספר פרדס יצחק

(א) גבו' איתמר פלגא ניוקא רב פפא אמר וכו'. לא נחלקו במליאות אס הם בחזקת שימור או לא, אלא כולו סברי דחס אינו נוגח כמועד, ופליגי אי זה מיקרי בחזקת שימור או לא^ט.

10. תוספות הרא"ש מסכת כתובות דף מא עמוד א

ורחמנא הוא דחס עליה. וכן חס במקצת אכל שאר נזיקין, אשן ורגל שהן פטורין בר"ה, בבור פטר אדם וכלים, ובאש פטר בו את הטמון.

11. ספר פרדס יצחק

(ב) גבו' סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימו. לכאורה אין כוונתו לומר דחס אינה בחזקת שימור כמו מועד, דא"כ אמאי רק צקרון חס רחמנא ולא צפן ורגל, אלא כוונתו לומר דנהי דאין היוקו מצוי כמו צרגל ופן מ"מ היוקו מצוי קצת ולכן צדין הוא דמשלם כוליה ל"ח, אמנס עיין בחוס' הרא"ש שכתב דגם צרגל ופן חיים רחמנא שהן פטורין צרה"ר, וכן צבור פטור אדם וכלים, וכן צאש פטור צו את הטמון^ט.

12. תוספות מסכת כתובות דף מא עמוד א

לא נצרכא אלא לפחת נבילה - אע"ג דלאו דידיה שקיל מ"מ כיון דזכי ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה בתשלומין מה שפחתה הנבלה והכא לא שייך למימר קרנא דתורך קבירא ביה כדאמר' בהמניה בסופו (ב"ק דף לד.) דהתם ודאי שלא נהרג השור שייך לומר הכי דאין לו למכור שורו בשביל כן שסבור שישביח אבל הכא מיד כשנהרג יש לו למוכרו שידוע שתפחת הנבילה ותסריח.

13. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף מא עמוד א

אבל הראב"ד ז"ל תירץ שם בפרק המניה דהכא ליכא למימר קרנא דתורך וכו' דיוקרא וזולא ממילא הוא אבל התם כיון דחי הוא ולא מיוקרא וזולא הוא אלא מתוקף המכה הוא מכחיש חייב דא"ל קרנא דתורך וכו' ע"כ. נמצינו למדין לפי שיטה זו דהיכא דפחת הנבלה היא מחמת יוקרא וזולא שנתלזלז הבשר ומיהו הנבלה לא נשתנתה כלל הוא דהויא הפחת לניזוק אבל היכא דפחת הנבלה לא היא מחמת יוקרא וזולא אלא מחמת שנפגמה ונסרחה הנבלה הפחת למזיק דא"ל ניזוק קרנא דתורך קבירא ביה ואילו קרנא דתורך שהמית שורי לא היתה מסרחת ונפגמת

ובהכי מיתרצא נמי גם קושיא קמייתא דכיון דהיכא דנפחתה הנבלה מחמת סרחון ופגם הפחת למזיק אלמא דפלגא נזקא משלם בעי לשלומי ליה בשעת העמדה ולא לפחות ליה לניזוק מידי אם כן מחמת זולא נמי היה הדין נותן שיהיה הפחת למזיק ולא לפחות לניזוק מידי דפלגא נזקא בשעת העמדה בדין זכי ליה רחמנא לניזוק ואף על גב דיוקרא וזולא ממילא הוא מכל מקום אילו קרנא דתוריה הוה ממתין על שורו עד שיתייקר ועכשיו שמת שורו צריך למוכרו מיד ואפ"ה אשמועינן תנא דפחת נבלה דמחמת זולא דניזוק הוי והילכך שפיר איתיה ניזוק בתשלומין דהא אנו מפחיתין מזכותו דזכי ליה רחמנא. אבל התוס' ז"ל לא פירשו כן אלא דאין לו שום זכות כלל בזה דפלגא נזקא דבשעת מיתה הוא דזכי ליה רחמנא ולא בשעת העמדה בדין ומכל מקום כיון דסוף סוף זכי ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה בתשלומין וכדכתיבנא כנ"ל:

14. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף טו/א

אבל תם אימא לא. ואם תאמר אם כן לפי סברא זו יש להחמיר בקל ולהקל בחמור ואין כן כל קל וחומר שבתורה. ויש לומר דסברא מיעוטה מסתלק לעשות צריכות וחרע דפחת נבלה לא אשכחן דוכתא אלא בהנך דמשלמי נזק שלם כדאמרינן לעיל ומהיכא תיתי בתם אי הוה שייך למיפרך הכי. מהר"י כ"ץ ז"ל:

15. ספר פרדס יצחק

גמ' ת"ש זה הכלל כל המושלם יתר על מנה שהזיק אינו מושלם ע"פ עצמו. עיין בשו"ת (ב"ק ונחמ' ב"ק) דגם למ"ד פלגא נזקא ממונא קשה דליתני זה הכלל כל "שאינו" משלם יותר ממה שהזיק משלם ע"פ עצמו, וח"י דהא כתבו התוס' לעיל (נעמד א', ד"ה האימר) דזה הכלל בא לאתויי מוניה סם רע ויוצא בנן ועיין שאינם משלמים ע"פ עצמם, וא"כ לא מני למיתני דמשלם ע"פ עצמו, דהא זה הכלל אתא לאתויי מוניה ש"ר ויוצא בנן ועיין דאינם משלמים ע"פ עצמם.²

16. ספר פרדס יצחק

גמ' דהלכתא גמירי לה דממונא הוא. משמע דהלכתא היא ג"כ שהוא ממונא ולא קנס, והוצרך ההלכה לומר דאע"ג דמשלם חצי נזק כמו קרן דהוי קנס, אפ"ה לא ה"י קנס, אמנם ע"פ למ"ד דסבר דחצי נזק דקרן ממונא הוא א"כ אמאי הוצרך ההלכה לומר שהוא ממונא? ונאמת במס' ב"ק ודף י"ג ע"ג איתא סתמא דהלכתא גמירי לה ולא קאמר "דממונא הוא",

אמנם גם שם גרס הר"ף "דממונא הוא", וע"ש ברא"ש שמישג גי' "דממונא הוא" דה"ק דאע"ג דממונא הוא דהוי חולדה דרגל אפ"ה משלם חצי נזק דהלכתא גמירי לה דלא משלם אלא חצי נזק".

17. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא כו'. פרש"י בהמה שמהלכת, והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן במס' ב"ק (יז.). דמשלמת חצי נזק, וההוא חצי נזק קי"ל דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ונזקי רגל לאו קנסא הוא כו'. כתב הרא"ש במס' ב"ק (פ"ב ס"ב) כל הלכתא לגרע ולהקל אתא, ומה"ט חצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה דמשלם רק חצי נזק, וכן אמרינן במס' סוכה (ח:): אתאי הלכתא וגרעתה לשלישית ואפי' טפח. ועי' בדברינו במס' יומא (פ. ד"ה שיעורן) דביארנו ענין זה.

18. רש"י מסכת כתובות דף מא עמוד ב

כיון דאיכא חצי נזק - דמשתלם בנזקי בהמה במהלכת והתיזה צרורות מתחת רגליה והזיקה דתנן בבבא קמא (דף יז) דמשלמת חצי נזק ובההוא חצי נזק קיימא לן בב"ק דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה ברה"ר כי רגל וניזקי רגל לאו קנסא נינהו אלא ממונא שהרי מועדת מתחילתה וגבי צרורות הוא דאקיל רחמנא וכיון דממונא הוא משלם ע"פ עצמו משום הכי לא פסיקא ליה למיתני כל שאינו משלם כמה שהזיק דהא איכא האי.

19. חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף מא עמוד ב

והא דאמרינן והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי רברבי משונה הוא ולא מגבינן בבבל. היינו משום דבעי למימר דלא מגבינן ליה בבבל דאין קנסות נגבין בבבל כלל. דאילו למ"ד פלגא נזקא ממונא מגבינן לה בבבל. ואע"ג דמדאורייתא סמוכין בעינן מכל מקום עבדינן שליחותיהו כדעבדינן בהודאות והלואות ובגיטין וכדאיתא בסנהדרין ובפרק החובל (ב"ק פ"ד ב') ובפרק בתרא דגיטין (פ"ח ב'), והא דתנן בפרק קמא דסנהדרין (ב' א') נזק וחצי נזק בשלשה, ופרישנא בשלשה סמוכין ואוקימנא אפילו למ"ד פלגא נזקא ממונא, התם בנזקי שור וכיוצא בו דלא שכיחי שהבעלים משמרין אותם שצריכין לעבודה, מה שאין כן בכלבא ושונרא דאידי דלא נטרי להו שכיח הזיקיהו טפי ובכל מילתא דשכיח ואית בה חסרון כיס עבדינן שליחותיהו כדאיתא בפרק החובל. והיינו דנקט הכי ולא נקט סתם חצי נזק דנימא דהשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא לא מגבינן ליה בבבל, כן נראה לי ובמקומה פירשתי יותר מזה בס"ד.

20. שערם מצויינים בהלכה

מפרשים דדוקא אם תפס גוף המזיק עצמו דהיינו השור או הכלב, אבל דבר אחר לא, דאל"כ יתפוס כל אשר לו, ולא נפיק מיניה דאין דנין דיני קנסות כו'. וברא"ש במס' ב"ק (פ"א ס"כ) הקשה על התוס', דאם לקח יותר מכדי נזקו יכולין ב"ד לדון כדי שיחזור לו המותר, ולא מיקרי דיני קנסות בבבל שהרי כבר נפרע מנזקו בתקנת חכמים שאמרו לא מפקינן מיניה ואין אנו דנין אלא להחזיר את המותר, הלכך נראה דבכל מידי דתפס לא מפקינן מיניה, ואי תפס יותר מכדי נזקו שמין לו ב"ד דמי נזקו ומוציאין מידו המותר. וכתב בתוס' רי"ד דה"ה לקנס דאונס ומפתה אי תפס לא מפקינן מיניה. ומשמע דס"ל כרש"י והרא"ש, דלהתוס' צריך שיתפוס האיש המאנס והמפתה. ועי' בשו"ע (חור"מ סי' א ס"ה) דמבואר מהמחבר והרמ"א כדברי רש"י והרא"ש, דאם תפס מנכסיו של המזיק שיעור המחויב לו אין מוציאין מידו. ובדין קם ליה בדרכה מיניה דפטור מתשלומין, ואם הניזק תפס מנכסי המזיק, וכן בזמנינו שאין דנין דין ד' מיתות ולא דין מלקות וקי"ל דגם כשאינו נדון בעונש החמור וכגון חייבי מיתות שוגגין דאע"ג דאינו מיתה ומ"מ קי"ל גם בהם קלב"מ ואם תפס אי מפקינן אי לא, עי' מה שהארכנו לעיל (ל. ד"ה מה, לג: ד"ה איהו).

ואי תפס לא מפקינן מיניה. פרש"י דאם תפס הניזק ממוניה דמזיק גבי קנסא דחצי נזקו, לא מפקינן מיניה. מבואר דאין חילוק מה שתפס כיון דהדבר שייך להמזיק, אבל התוס'

21. חידושי הרישב"א מסכת כתובות דף מא עמוד ב

ואי לא אזיל משמתינן ליה. כתבו הגאונים ז"ל דבזמן הזה דליכא סמוכים בא"י כל שחובל בחבירו או מביישו או מזיקו בדברים שאינן נגבין בחוצה לארץ משמתינן ליה עד דמפייס לבעל דיניה, וכשרואין שמפייסו לניזק בדבר הגון והניזק מתעקש אומרים לו טול מה שנותן לך ואם לאו הרי אנו מתירין נידוין, וכן היה המנהג בשתי ישיבות. ואיכא מאן דסבר דבזמן הזה אם מודה בקנס פטור, ולימא שלא אמרו מודה בקנס פטור אלא כשמודה בפני ב"ד הראויים לדונו כדאיתא בפרק החובל.

22. ספר פרדס יצחק

(יב) גבו' שנאמר ולא תשים דמים בביתך. משמע דנלא ר' נתן הו' אמרינן דהא דכתיב ולא תשים דמים בביתך קאי רק אמעקה ולא אמזיקים אחרים, ועיין במהרש"א צמס' צ"ק שביאר דבשלמא מעקה הזהיר הכתוב משום בני ביתו שלא יפלו מן הגג, אבל כלב רע דההיזק לא יגיע לבני ביתו שהכלב הורגל עמהם ב", וכן בקולס רעוע ידעו בו בני ביתו, וס"ד דככה"ג אין צריכים להזהר, קמ"ל ר' נתן דגם ככה"ג הזהיר הפסוק, ול"ב האיך חזינן באמת מהך קרא דגם ככה"ג חייב, ועיין בעיון יעקב צמס' צ"ק דהוי ליה למיכתב צסיפא כמו ברישא דכתיב ועשית מעקה לגגך, וא"כ ה"נ לגבי הלואו הוי ליה למיכתב ולא תשים דמים "בגגך", ומדשינה וכתב "בביתך" ש"מ דלאו אמעקה לחוד קאי אלא על כל הזיקות שבביתו ב".